

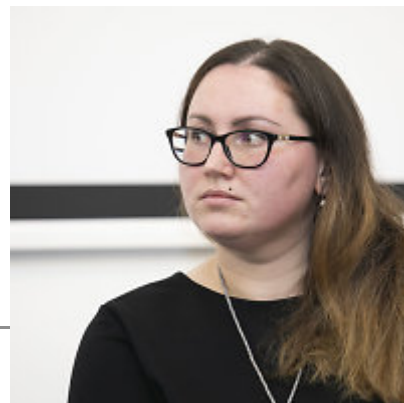
Evelina Dobrovolska: Karantinas nėra pagrindas suspenduoti žmogaus teises

15 15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/evelina-dobrovolska-karantinas-nera-pagrindas-suspenduoti-zmogaus-teises-18-1294974

Evelina Dobrovolska

25 March 2020

2020 kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo, kuris numatė judėjimo apribojimus per sieną ir šalies viduje, viešojo ir privataus sektoriaus veikloje, nurodė stabdyti ugdymo ir vaikų priežiūros procesą perkeliant ugdymo procesą nuotoliniu būdu, o taip pat detalizavo sveikatos priežiūros įstaigų darbo organizavimo ypatumus karantino laikotarpiu.

Karantino paskelbimas šalies mastu nėra pagrindas suspenduoti pagrindines žmogaus teises. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas pateikia aiškų karantino apibrėžimą - specialus užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės priemonių taikymo režimas, nustatomas atskiriems objektams ar apkrėstose teritorijose, kai registruojami nežinomos kilmės užkrečiamųjų ligų sukėlėjų paplitimai arba ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų atvejai, taip pat pavojingų užkrečiamųjų ligų protrūkiai ar epidemijos. Šis įstatymas aiškiai numato priverstinio izoliavimo pagrindus „**Ligonių, asmenų, įtariamų, kad serga, turėjusių sąlytį, ar sukėlėjų nešiotojų hospitalizavimas, izoliavimas, ištyrimas ir (ar) gydymas gali būti taikomi tik jų sutikimu, išskyrus atvejus, nurodytus šio Įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje**“. Įstatymo minėto straipsnio pirmoji dalis numato, kad atsisakymo būtinai gultis į ligoninę arba būtinojo hospitalizavimo ir (ar) būtinojo izoliavimo vengimo faktas, taip pat šiame punkte nurodyti pažeidimai turi būti įrašyti asmens medicininiuose dokumentuose, o bendrosios praktikos gydytojai, gydytojai infektologai ar kiti gydytojai specialistai, nustatę šiuos asmenis, turi apie juos nedelsdami informuoti Nacionalinį visuomenės sveikatos centrą ir atitinkamos savivaldybės gydytoją. Asmenys, vengiantys būtinojo hospitalizavimo, būtinojo izoliavimo, atsako pagal įstatymus ir kitus teisės aktus, t.y. numatoma atsakomybė dėl atsisakymo priverstinai izoliuotis, tačiau nėra numatoma galimybė tai daryti nepaisant asmenų sutikimo. Karantino paskelbimas nepanaikina LR Konstitucijos 20 str., numatančio, kad niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas. Šiuo metu Lietuvos įstatymai nenumato galimybės priverstinai izoliuoti asmenį nesant jo sutikimui. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas, kuris reglamentuoja ekstremalios situacijos valdymą įtvirtina, kad Civilinės saugos sistemos subjektai savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Europos Sąjungos ir kitais teisės aktais. Vykdamt gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, likviduojant įvykį, ekstremalųjį įvykį, ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius gali būti laikinai apribotos asmens judėjimo laisvė, nuosavybės ir būsto neliečiamumo teisės, tačiau nėra paneigiamas taikomų priemonių proporcingumo

principo taikymas. Pažymėtina, kad asmenys, kurie yra priverstinai izoliuojami nėra supažindinami su galimybe skusti tokį sprendimą ar galimas teises pasekmes nesutinkant, nėra nurodomi alternatyvūs izoliavimo būdai, nes jie tiesiog nėra patvirtinti.

Lietuvos Respublikos tarptautinis bendradarbiavimas civilinės saugos srityje remiasi visuotinai pripažintais tarptautiniais civilinės saugos, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos, aplinkos apsaugos ir gyventojų gerovės užtikrinimo principais ir vykdomas laikantis Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių. Šiuo metu keltinas klausimas ar tikrai priimami sprendimai yra suderinami su žmogaus teisių ir laisvių apsaugos mechanizmais, o taip pat ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis. Tiek LR Konstitucija, tiek tarptautiniai teisės aktai numato šeimos apsaugą. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, kuris perkelia į nacionalinę teisę Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nuostatas apibrėžia, kad šeimos nariai – sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), įskaitant sutuoktinio arba asmens, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečius vaikus, jeigu jie nesusituokę ir yra priklausomi nuo tėvų, taip pat pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai, kurie išlaikomi ne mažiau kaip vienus metus ir negali pasinaudoti kitų šeimos narių, gyvenančių užsienio valstybėje, parama. Nutarimas dėl karantino paskelbimo Lietuvos Respublikos teritorijoje numato draudimą atvykti į Lietuvą užsieniečiams su tam tikromis išimtimis, išskyrus vairuotojus ir įgulų narius, kai vykdomas komercinis ir (ar) tarptautinis krovinių vežimas, asmenis, turinčius teisę gyventi Lietuvoje, asmenis, turinčius imunitetų ir privilegijų pagal 1961 m. Vienos konvenciją dėl diplomatinių santykių ir 1963 m. Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių, ir NATO bei NATO šalių kariniuose vienetuose tarnaujančius asmenis ir juos aptarnaujančią personalą bei jų šeimos narius. Šios išimtys nėra taikomos tiems užsieniečiams, kurių šeimos nariai yra Lietuvos Respublikos teritorijoje, jei patys užsieniečiai neturi teisės gyventi Lietuvoje. Šiuo metu jau girdima atveju, kai Europos Sąjungos piliečiai negali atvykti į Lietuvą pas savo vaikus ir jų motinas. Nėra kvestionuojama valstybės teisė imtis būtinų priemonių esant ekstremaliajai padėčiai, tačiau taikomos priemonės turi būti proporcingos, o atskiri atvejai turi būti nagrinėjami individualiai -šiai dienai tokios procedūros nėra. Minėta direktyva nurodo, kad pateisinti judėjimo laisvės apribojimo priemonės gali tik epideminį potencialą turinčios ligos, apibrėžtos atitinkamuose Pasaulio sveikatos organizacijos dokumentuose, ir kitos infekcinės ligos ar užkrečiamosios parazitinės ligos, jei joms taikomos apsaugos nuostatos, galiojančios priimančiosios valstybės narės piliečiams. Kaip žinoma, apribojimų atvykti Lietuvos Respublikos piliečiams Lietuva nenumato, o užsieniečiams taikomi apribojimai yra neproporcingi, taip kaip ir taikomas priverstinis izoliavimas be asmenų sutikimo.

Kitas ne mažiau svarbus aspektas karantino metu, tai **asmenų diferencijavimas į „mus“, esančius valstybės viduje, ir „juos“, atvykstančius iš užsienio.** Toks visuomenės segregavimas pastaruoju metu girdimas iš aukščiausio lygio politikų ir valdžios atstovų. Iki šiol neapykantos kalbos, kaip ir neapykantos nusikaltimų, apraiškas stebėjime tautinių mažumų ar kitos religijos, seksualinės orientacijos asmenų atžvilgiu. Tuo tarpu pastarųjų savaičių įvykiai atskleidė kitokią realybę – neatsargūs pasisakymai

iššaukia laviną neapykantos kalbos komentaruose, kuri yra adresuojama Lietuvos Respublikos piliečiams, grįžtantiems iš užsienio. Tai nėra išimtinai Lietuvos tendencija. Su pandemijos padariniais kovoja visas pasaulis, tačiau stebimos matavusios nacionalistės nuotaikos kelia nerimą. Kinijoje yra fiksuojami atvejai, kai asmenys iš Wuhan buvo plačiai diskriminuojami ir įžeidinėjami, jų asmeninio pobūdžio informacija buvo nutekinama viešai elektroninėje erdvėje. Žiniasklaidoje iš aukščiausio lygio pasaulio politikų girdėjome pasisakymą, kad Covid-19 yra kinų virusas, o Londone Singapūro studentas buvo žiauriai sumuštas per rasistinį išpuolį.

Europos Komisijos pranešime dėl koordinuoto ekonominio atsako į Covid-19 protrūkio nurodo, kad valstybės įvesdamos apribojimus privalo juos grįsti žmonių gyvybės ir sveikatos apsauga, o tai reiškia, kad priemonės privalo būti proporcingos, būtinos ir tinkamos. Taikomi ribojimai turi atitikti tikslą.

Visuomenės apsauga pandemijos akivaizdoje yra vienas didžiausių iššūkiu, su kuriu susidūrė dauguma valstybių, tačiau tai nėra pagrindas apriboti žmogaus teises neproporcingomis priemonėmis. Išimčių taikymas ir individualus situacijos vertinimas, atsižvelgiant į šeimos susijungimo teisę, asmenų nuo neapykantos nusikaltimų apsaugą, yra būtinas demokratinėje valstybėje net ir tuo atveju, kai yra skelbiamas karantinas.

Evelina Dobrovolska yra Vilniaus miesto savivaldybės Tarybos narė, VŠĮ Europos žmogaus teisių fondas teisininkė.

A^a